

Előfizetési feltételek:
 Évre 12 frt — kr.
 Félévre 6 — —
 Negyedévre 3 — —
 Havonként 1 — —

Megjelenik hetenkint háromszor:
 Vasárnap, Szerdán és Pénteken.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:
 Monostor utca L. Bányai ház alatt.

MAGYAR POLGÁR.

POLITIKAI LAP.

Hirdetési díjak.

Ötször hasábonként sor ára 5 kr.
 Bátygdi minden hirdetésről 80 kr.
 Nagyobb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadó-hivatal.

Fiók-kiadó-hivatalok:

Décsen: Krömer Sámuel.
 Enyed: Vokai János.
 Szamosújvár: Császár testvérek.
 Kolozsavár: Stein J. és Demjén L.
 M.-Vásárhely: Wittich József.

KOLOZSVÁR, NOVEMBER 16.

Legújabb távirati tudósítások.

Pest, nov. 15. A vadászati törvényjavaslat a képviselőház tagjait két új pártcsoportra, az aristokraták és demokrata pártjára osztotta. Utóbbiak többségben leendő, a kormány aristocraticus javaslatát elfog vették.

Szucsava, nov. 15. A vasúti közlekedés Szucsava és Jezupol között, mintegy 30 mfdnyi területen a nagy hótorlások miatt megszakadt.

Paris, nov. 15. A suez csatorna építőjének, Lesseps-nek a megnyitáskor a francia császárné egy oklevelet kézbesít, melyben a suez herceggé és szenatorrá nevezetik ki.

Pár szó Cato tanügyi leveleiről.

M.-Vásárhely, nov. 11.

Csendre verődtem s figyelemmel csügtem a hősön, ki a „Magyar Polgár“ hasábjain Cato epistolographiájában panaszlá a „népiskolai közoktatást tárgyában“ alkotott törvény által a szabadságon ütött sebeket.

Szerkesztő ur a közoktatás kérdésében pártkülönbség nélkül felajánlá lapját a discussionnak. Jobboldali létemre is élek a szóval s felujtom Cato keblének sérvét, mit neki törvényhozó danaidáink a XXXVIII. t.-cz. adományával okoznak.

Czikksorozata elején sok szép teoriát állít fel Cato ur a szabadságról, az alkotmányos életről, haladásról, már előre öröndtem az üdvös gyakorlati tanácsoknak, melyek a szép elméletet tetőzik. S a haladást pengető elvekre a stagnatio gyakorlati tanácsai, a szabadság szép elméletére a szabadság elleneinek postulatjai jöttek nyomban.

Szerzőjük Cato leveleinek sem követi Horác szép tanácsát:

— Nem kell a vadakat szelidekhez csatlani, nem kell Tigristel bárányt, kígyót ikeríteni madárral.

Cato ur szabad elveinek gyors haladásu tigrissével a debreczeni consistoriumnak, vagy a gyulafehérvári congressusnak bárány czzammogásu maradosdiságát párosítja.

„Alkotmányos, jóra való kormány ne legyen sem atya, a ki vagy járókán hordozza vagy vesztővel hajtja a jóra magzatait“, — Cato e szép sarkelv felállított pedestáljáról hangoztatja kárhóztatását a törvényhozás s a kormány eljárása ellen, mely anépet a felekezeti iskolák sötétéből, legjobb esetben félho-

Kolozsavártól a Pyramisokig.

Utirajzok JONÁSTÓL.

XIV.

Utban Smyrna felé.

(a Trebisonda csavargózós fedezetén okt. 22-én.)

Hétnapi mulatás után tegnap hagytuk el Konstantinápolyt a Trebisonda három árboczos Lloyd csavargózósen. E hét nap úgy tünik elem már, mint egy szép álom, — sajnálom hogy vége van, örülök, hogy közelebb hozott vágyamhoz.

Azt ígertem e lapok tisztelt olvasójának, hogy uti naplóm a körülményekhez képest folytatni fogom. Csak most látom át, hogy elhamarkodott ígért volt, mert nincs elég physicalis idő beváltására. A ki elég szerencsés a tenger hullámain rengő hajón, ötszáz ember zajgása között írni, annak kedves időtöltése lehet a sokszor egyhangu tengeri uton, — én nem tudok, s így csupán azt a pár órát használhatom fel, míg hajónk valamely kikötő előtt horgonyt vetve, hivatalos dolgait végzi a tiszt kar.

Hajónk még a legspleenebb angolnak is élénk képet nyújtana. Ez már a hetedik tengeri utam, — de soha sem volt akkora változatosság uti társaink között, mint most. Talán Kelet és Europa minden nemzetét feltalálható itt, sőt a távol Amerika is képviselve van itt két kedves angol nővel, kikről majd rendes uti naplómban részletebben fogok megemlékezni.

Törökök, arabok, persák, örmények, kurdok, négerék, görögök, apró de festői csoportokban foglalják el a hajó nagy részét, mely a II. és III. ik helyből áll, s hogy a kép még változatosabb legyen, az első osztály fedélzetének felé is elfoglalták néhány török három számára. Összesen mintegy 30—40 ifjú és öreg nőt zár el tőlünk egy rácozat, mely fölé keletiesen sátor van vonva, mely a szél, nap és eső ellen védelmezi őket.

mályából a közös iskolák világos termeibe tereli.

Cato ur féli a közös iskolát, mint Bras-sai a materialismust. Hogy azonban mind a liberalis törekvések jótakarójának látszassék, mind a felekezeti iskoláknak jó takaróul szolgálhasson, eltekint hazánk által ismert viszonyaitól, s alapelveket vitat, miket ki sem oppugnál, de abnormis, ferde állapotú művelődési életünk közepett ki sem tart raisonabiler alkalmazhatónak. Cunctaque terrarum subacta praeter atrocem animum Catonis! Cato felvilágosodást akar, de ellenzi, hogy annak alapföltételeit a törvényhozás, s ennek végrehajtó akarat, a kormány rakják le, holott egyedül a kormány képes azokat az adott viszonyok közt lerakni.

A felekezeti iskolák által képviselt tanügyiunk a modern kultura szempontjából végtelen sok kívánni valót hagy hátra.

Egyedül a közös iskola az, mely a felekezetiiséggel karöltve járó felszégsegtől ment tanítást, nevelést ad.

A tanügy, a szellemi érdekek terén stagnál az ország, inproductív a sok parlagon heverő erő, mely indítóra s irányt adóra vár.

Vajjon kit illet az országos köznevelés kezdeményének szerepe, mást, mint az országos akarat képviselőjét a törvényhozást, s az országos akarat végrehajtóját a kormányt.

Cato azonban az egyéni szabadság nevében tiltakozik a kormány kezdeménye ellen. A kormány nem áll a kezdemény, a zsiabadt erők ébresztése, a közös iskolák alapjainak lerakása jogában, mert ily eljárás az egyéni, az autonóm jogok sérelme, s „alkotmányos kormány nem atya, a ki járókán hordozza gyermekeit.“

Cato szerint egyéni joga mindennek: tanulatlannak maradni, vagy művelni magát s művelése módszerét meghatározni.

Ha Magyarország továbbra sem óhajt a kulturálmok színvonalára emelkedni, ha a magyar álladalom egyéni joggal bíró polgárai nem lépnek önkézzeménnyből a felvilágosodás legegyszerűs útjára, az államnak kötelem tétlenül nézni e stagnatiót, s a homályt kedvelő egyének közzé nem vinni a felvilágosodás világát. Csodálom, hogy ily tan hallatára Sámie! Sámie! nem kiáltott a haladó „M. Polgár“ jó szelleme.

Az állam célja, „az észszerű szabadság“, az állam kötelem az észszerű szabadság megteremtése s a megteremtettnek tökéletesítése. Vajjon nem áll-e az államnak jogában eltávolítani minden akadályt, melylyel az észszerű szabadság megvalósulási útjában

találkozik, s megteremteni minden föltételt, mely e cél létesülésének sine qua nonja?

Az állam e jogával, kötelemével szemben a tudatlanságnak nincs létjoga, s az állami kapcsón belül nem létezhetik bárkinek is egyéni joga a műveletlenség-re, mi az állam társalmi céljával homlok-egyenest ellenkezik.

Minden állampolgárnak joga van a tanuláshoz, de egynek sincs a tanulatlansághoz. A tanítás kötelezettsége és szabadsága, korántsem ellentétes fogalmak, mint ezt a magyar törvényhozás az 1868: XXXVIII. t.-cz. I. fejezetében oly szabatosan s gyakorlatilag bebizonyítja.

Szabadjon egy gyakorlati példát állítanom bebizonyítására annak, mily abszurdnak bizonyodik a gyakorlatban Cato theoriája a tudatlanság tiszteletben tartandó létjogáról.

Tény, hogy az állambörtönök leginkább tanulatlan, vagy ferde tanulásu egyénekből telnek. Minél műveltebb az ország s vidékei, annál kisebb fegyenezeinek száma. Erdély legműveltebb része a Királyföld. S midőn a koronázáskor adott amnestia a fegyveres börtönöket megnyitá, egyetlen királyföldi egyén sem nyert kegyelmet, mert a Királyföldnek az időben egy fegyence sem volt. A Királyföldnek legjobbak is népiskolái.

Tudatlanság maxima meretrix a gonosz tettnek, a gonosz tett az állam célja ellen támad, az államnak kötelem kiirtani a gonosz tettet, szüntetni a tudatlanságot. S így gondolkodó törvényhozásunk igen helyesen megalkotta a „népiskolai törvény“ 1. §-át, mely szerint: „Minden szülő vagy gyám köteles gyermekeit, gyámoltjait iskolába járattatni, életidejük 6-ik évének betöltésétől 12-ig, illetőleg 15-ik év betöltéséig.“

Cato ur okoskodása pácztát tör e törvény felett. S féktelenül hagyná terjedni a tudatlanságot, s ezáltal a börtönélet humanitarius könnyebbítésének mai korában, annyira növelné a gonosztevők számát, hogy maholnap a börtönök költőse utolérné Cato ministeriumának budgetjében az államéletén ragódó roppant hadseregek tételeit.

De azért Cato practicus államférfi!

Ugy hiszem, Cato föttétének gyakorlati illusztrálásával egész cikksorozatát megvilágítom, s körvonaloztam az álláspontot, melyet Catoval ellentétben e kérdés körül elfoglalom.

En is kárhóztatom a törvényhozást, de nem azért, a mit a köznevelés terén tett, hanem a mit tenni elmulasztott.

nek mondanak, eddig nem ismert okmányok alapján megragadó képét adja a szabad gondolkodás, a vallásos meggyőződés egyik hőslélti bajnoka, s az egyházi önkény egyik nemes áldozatának. Most, midőn a jelenkor történetének ezen áldozathoz sok tekintetben igen hasonló alakja, Hyacinthe atya ajkairól még alig hangzott el a vallás nevében gyakorlott zsarnokság elleni lelkes tiltakozás; midőn a világ minden részéből Rómába sietnek az egyházfők, hogy ott újabb merényletet intézzenek a felvilágosodás szelleme ellen: időszerű e kép néhány körvonalának lapunk olvasói előtt is bemutatása.

A XV. század végzakában, éppen akkor, midőn az egyházi aláltyűződés és romlottság a legmagas fokot érte el, megjelent a történelem színterén egy igénytelen szerzetes, Savonarola magasztos alakja. Ez idő tájában sz. Péter utódainak székét VI. Sándor, azon tagja a birhadt Borgiának tartá elfoglalva, kibén egyestülve lenni látszott e család minden undoksága, természetének egész alávalósága. Míg a köznapok lelkek örült odaneegdéssel merültek el a kicsapongások és élvék minden nemében, melyeket megengedetteknek tarthattak, mert a kereszténység feje maga járt ocsmány példájával előttük: a kevés számú romlatlan kedélyeken mély szomorúság, néma, kifejezhetetlen fájdalomérzet vett erőt. Flórencz San Marco nevű kolostorának komor falai között ekkor tört ki Savonarola kebeléből egész lángüzönnel az, a mi másoknak lelkében homályosan derengett: az egyház gyalázatos stülődése föltötti mély erkölcsi felindulás, a főben és tagokban elkerülhetlenné vált reformnak égető óhajtása. Csodaszertű volt lelkes beszédeinek hatása. A nép Flórenczben új életre látszott éledni; mintha egy varázserővel alakítottá volna át, egyszerre megváltoztatta szokásait, felhagyott erkölcselen életével, s aztán új alkotmányt adott magának, melyet a Medici-ek szerencsés elűzése után Savonarola democrat, vagy helyesebben theocratiai alapon szervezte köztársaságá alakított át.

Hollandban, Európa politikai s társadalmi szempontból határozottan legműveltebb államában, a fennálló kitűnő iskolák oda fejleszték a műveltséget, hogy csaknem minden hollandi olvas és ír. S ugyancsak Holland kitűnő népiskolái, gymnasiumai és reallandái nemcsak hogy nem felekezeti, de sőt arra is gondot fordítanak az állam, kerület s község illető felügyelő közegei, hogy azon tanodákból mindennemű vallási színezetű előadás ki legyen zárva. A hollandi példa követését mulasztá el törvényhozásunk. Ha törvényhozásunk a tanügy terén a haladás ösvényére lépett, minden conservatív utógondolat s félrendszerűség nélkül tette volna ezt. Félzségsegtől ment tanítás és vallásoktatás, revelációs szent biblia és előfeltevés nélküli, öngondolkodást fejlesztő tanrendszer nem férnek össze egy iskola fedele alatt.

Az adomákat kedvelő Catonak végszöul egy adomával kedveskedem. Midőn I. Napoleont örökös consullá kiálták, egyike tábornokainak, St. Hilaire a következő szókkal állott ezrede elé: „Bajtársak — mondá pathosszal — a nép határozata, hogy Napoleon örökös consul legyen. Tisztelem a vélemények szabadságát. A világért sem akarnék szavazatokra hatást gyakorolni. Mind a mellett szükség, hogy figyelmeztesselek benneteket, miszerint a legesőt, ki ellene szavaz, az ezred színe előtt lövetem agyon. Éljen a szabadság!“

Cato ur szövivője szabadságnak, a szabadság nevében beszél, s szabadságot kíván a nemzetnek. S veri, üti a nemzeti szabadság eredményét, a nemzeti akarat képviselői által egyhangulag, szabad elhatározás útján alkotott közoktatási törvényt. Éljen a szabadság, de ha a nemzeti akarat a tudatlanságnak Cato ur által propagált létjogába ütközik, üti Cato ur a szabadságot.

Igen, mert ő üticensis s nem uticensis Cato, kinek a felekezeti iskolák Carthagója ellen „delendam esse censeo“t kellene hallatni. Vajjon észszerű-e a felekezeti iskola fogalma? Az állam célja az észszerű szabadság. Horum o Cato scribens üticensi memento!

Vich.

A kolozs-monostori gazdasági intézet megnyitásának ünnepélye.

(©) A kolozs-monostori m. k. gazdasági tanintézet megnyitásának ünnepélye folyó hó 15-én, d. e. 11 órakor egyszerűen, pompa

A történelem roppant birodalmában aligha találhatjuk több példáját annak, hogy egyetlen ember minden katonai segély nélkül, pusztán személye s tiszta akaratának hatalmával oly győke-res és gyors átalakulást valósíthatt volna egy egész nemzet érzületének. E rendkívüli befolyást csak a prófétai erejéről akkor általánosan uralkodott meggyőződés, melyben — és ez az egyetlen homályos vonás magasztos alakján — végre ő maga is hinni kezdett, teszi némileg megfellejtővé. Hogy miként vert e meggyőződés gyökeret, azt nem nehéz megértünk. Savonarola egész lelke, a földiekől elszakadva, annyira teljesen összpontosult azon forró vágyban, hogy az egyházat önmagából kiinduló tevékenység által megtisztultak lássa, hogy egy neme a lelkesedés szűlté jöstehetségnek fogta el őt, valahányszor kedvenc eszméjéről beszélt, a jövő felé tekintett. Néhány esemény jóslatait csodaszertűleg igazolni látszott, más esetekben meg szavait értelmezték a történetek szellemében, s ez elég volt csodákon kapkodó korának arra, hogy benne prófétát lássanak. Ezt tevék ellenségei is, csak hogy ők hatalmának forrását az ürdögnek tulajdonítsák, s ennek alapján fogtak hozzá üldözéséhez. A legembertelembb kínzások által kényszeríték vallomásokra, melyeket azonban mindig megtagadott, mibelyt eszmélete visszatért. Perének iratai egész borzadalmasságában feltüntetnek az ellene alkalmazott eljárás gyalázatosságát, s szomorú világot vetnek a hibetelen kegyetlenségekre, melyekkel e nemes leltű rajongónak tiszta szellemét sanyargatták. A gonosz-ság apostolai nem nyugodtak meg, míg oztójukat nem érték, míg Savonarola két szerzetes társával együtt 1498. máj. 23-án, Flórencz közterén meg nem égettették. Hívei, sokkal gyengébbek lévén, hogysem az ítélet végrehajtását megakadályozhatták volna, halála után egy titkos közönséget alkottak, mely emléket szent tiszteletben őrizte meg,

Egy vértanúja a szabadságnak.

(m. a.) Pasquale Villari, egy nemrég megjelent munkájában, *) melyet bírálói az olasz történetirodalom jelen századbeli legjobb terméke-

*) Pasquale Villari's Geschichte Savonarola's und seiner Zeit, nach neuen Quellen dargestellt. Unter Mitwirkung des Verfassers aus dem Italienischen übersetzt v. M. Berduscheck. Leipzig. 1868.

nélkül, de annál őszintébb lelkesedéssel ment véghez.

A városi tanácsház nagy terme zsúfolásig megtelt közönséggel, a tudomány férfival, a kormány, a városi hatóság képviselőivel, városi polgársággal, tanuló ifjúsággal, a helybeli intézetek tisztviselői s a sajtó képviselőivel sat.

A terem közepén elhelyezett asztal felett br. Huszár Sándor, az erdélyi gazdasági egyetemen alelnök, az intézet megnyitására küldött kormánybiztos foglalta el. Az asztalt Péchy Manó, kir. biztos s a megnyitandó intézet elöljárói ülték körül.

Br. Huszár Sándor rövid s értelmes beszédében az intézet fontosságát emelte ki, az intézet elöljáróságát mutatta be a közönségnek, a föle bálkázott helyt foglaló tanulóknak néhány szót intézett, s a kormány nevében megnyitották nyilvánítá az intézetet, melynek hosszú életet, s működéséhez sok sikert kívánt.

Eljenzéssel fogadott beszéde után Kodolányi Antal, az intézet igazgatója a következő, a közhelyeslés nyilatkozatai által több ízben félbeszakított beszédet mondá:

Tisztelt gyűlésezt! A magas kormány által a kolozsmonostori gazdasági tanintézet vezetésével megbízva, nekem jutott a szerencse a t. gyűléseztet a mai nap ünnepélyesen megnyitott intézet nevében üdvözölni.

T. gyűlésezt! A tizenkilencedik századot a haladás századának neveztük, s méltán megérdemli az ez elnevezést, mert a merre csak nézünk, mindenfelé azt látjuk, miszerint a haladás minden téren, nap nap mellett, új és új bódításokat tesz; a társadalmi téren naponta nemesb eszmék mérülnek fel; az ipar mezején mindinkább észszerű felfedezések foglalnak tért; a kereskedelem számára hovatovább, annál több s gazdagabb forrás nyílik meg; s a mezői gazdaságot napról napra újabb vívmányok teszik jutalmazóbbá. Ha azonban e század társadalmi, ipar s kereskedelmi szempontból megérdemli a haladás századának nevezését, kétszeresen megérdemli azt mezői gazdasági szempontból tekintve, miután a mezői gazdaság e században emelkedett, még pedig a kezdetlegesség legelső fokáról azon magaslatra, melyen az ma áll, tudnillik: a legfontosabb tudományok sorába. S ha közelebbről vizsgáljuk, mi szülte s mi szüli folyvást az e században mindenfelé s minden téren tapasztalható gyors é s fentartóztatlan haladást? azt látjuk, miszerint annak főforrása az e században mindinkább több ágba oszló s mindinkább szaporodó szakképzés vagyis a munkamegosztás elvének e században már a tudományok terén is hovatovább nagyobb s nagyobb mérvben való alkalmazásában rejlik, mely munkamegosztás szükségességének belátására viszont a nemzeteket azon, a világforgalomban szerzett tapasztalat vezet, miszerint itt a versenyt azon nemzetek képesek a legtöbb előnnyel kiállni, melyeknél a munkás kezét a termelésnél a legmagasb szakképzettség vezeti s támogatja munkájában.

Magyarországot, miután annak majdnem egész vagyoni értéke a földbirtokban fekszik, a még kiválólag földmivelő országának nevezhetjük s a viszonyokat tekintve, az bihetőleg még hosszú ideig az is fog maradni, s így hazánk a világpiacra még hosszú ideig, főleg mezői ipari terményeinkkel lesz utalva versenye szálani; ebből önként következik, miszerint habár a nemzetgazdasági fejlődés előhaladásával fokozatosan minden egyéb foglalkozásnál szintén mindinkább előtérbe lép a szakképzés szükségé, főleg nélkülözhetlenné vált azonban az már is a mezői gazdaságnál, melynek csupán kézműi megtanulása többé már hazánkban sem elégséges, miután ma már a mezői ipar is épen úgy, mint egyéb iparágak, a világforgalom behatása alá került s az itteni verseny kéréhetlenné követeli a nagyobb termelést, ez pedig csak nagyobb szakértelem által válik lehetségessé.

A fölött, hogy mily mérv é s arányban, s mit természetesen a gazda, valamint terményeinek előnyös értékesítése fölött is, ma már hazánkban sem annyira a helyi szükséglet, hanem mindinkább a világforgalom kezd befolyást gyakorolni, s ennek kívánalmait kielégíteni, — ennek szükséglete fölött itéletet hozhatni, valamint a kívánalmat illetőleg a mezői gazdaságnak csupán kézműi megtanulása, ugy viszont más részről a szükséglet fölötti tájékozhatást, tekintve a helybeli piacok szükséglete s forgalmának ismerete nem elégséges, hanem hogy feladatának a gazda ily viszonyok között is megfelelhessen; míg a termelést illetőleg: természettudományi ismeretekre fektetett gazdasági szaktudományokra, addig a szükséglet é s forgalom alakulását illetőleg viszont alapos nemzetgazdasági ismeretekre vagy is egy szóval: alapos szakképzettségre van szükség, miután nemcsak hogy csupán alapos szakképzettség mellett képes, ma már egyedül haszonnal vezetni üzletét a gazda, hanem mert csakis az alapos gazd. szakképzettségnek a gazdák közötti általános elterjedése fogja egyszerűsíteni a gazdasági életet, a világforgalomban megilleti, és miután „hazánkban csak a mezői gazdaság kebelén táplálkozhatik, minden egyéb ipar ki-
fejlése s az képezi egyedüli alapját államgazda-

szatunknak s ezzel nemzeti létünknek is”, igen helyesen jegyzi meg Hideghéthy Antal az országos mező- é s erdőgazdasági tanügy érdekeiben tartott értekezésében, miszerint „minden életre való lépés, melyet mezőgazdaságunk hasznosításának valódi emelésére teszünk; minden intézmény, melyet annak helyes irányú felvirágoztatására létrehozni képesek vagyunk, mind közvetlen, mind közvetve, csak üdvös következményül leend egész nemzeti jó-
létünkre é s létünk biztosítására.”

S hogy a mezői gazdasági szakképzés elterjedése valóban ily fontos tényezőt képez azon versenynél, melyen a népek az anyagi jólétért küzdenek, eléggé mutatja az, hogy a mint ezt Koriz-mics László „Gazdasági levelei”-ben kiemeli: „még benn a hazában is azon népek állanak vagyoni-ságban legelől, kiknél a legtöbb gazdasági értelmesség található.” „Hatalom ma már a tudás — mondja ugyanott é s jeles nemzetgazdasági író, melynek nagyságával arányban boldogul inkább vagy kevésbé egyén, család é s nemzet!”

Midőn ezekben jelezni kívántam, hogy az intézet, melynek ma megnyitási ünnepét üljük, mily fontos szerepe van hivatala s szakképzés terjesztése által Erdély mezői gazdaságának é s ezzel kapcsolatban az ország anyagi felvirágoztatásának fejlesztése körül, épen ez által egyszerűsítom, miután ez intézet szervezete a hazában már fennálló gazdasági tanintézetek szervezettől különbözik, — kötelességemül ismerem, habár az intézet közzétett tervrajzában mindazon módok é s eszközök s eszközölések fel vannak is sorolva, melyek által az intézet feladatának megfelelhetni reményl, — intézetünk szervezete indokolásába is bocsátkozni azért, hogy kimutassam, miszerint az erdélyi részek sajátos helyzete s viszonyai között csak is az ezen tervrajzban körülírt gyakorlati irány követése mellett fog az intézet megfelelhetni feladatának.

A tapasztalat fényesen bebizonyította, miszerint minden országban csak azon intézmények felelnek meg teljesen feladatuknak, melyek az illető ország általános fejlődési s miveltési fokozatához s a helyi viszonyok- é s körülményekhez vannak alkalmazva. Ugyan ez áll a gazdasági tanintézetekre nézve is. Ezek is csak akkor vezetnek kívánt eredményre, ha szervezetük az ország fejlődési fokozatának tekintetbe vétele mellett a helyi sajátos viszonyok é s körülmények is kellő figyelemre méltatnak.

Tekintve Magyarországon, de különösen az erdélyi részekben a mezői gazdaság állását, a melyben itt oly rendezettségű gazdaságok, melyekben az ifjú gazda az intézetbe lépett elöl, a mi pedig nélkülözhetlen feltétele annak, hogy elméleti kiképzése sikerre vezessen, — a gyakorlati, a gyakorlati műszaki foglalkozásokkal alaposan megismerkedhetnek s az egyes gazdasági ágak összefüggését alaposan tanulmányozhatnák, igen csekély számban vannak; — oly practicus gazdát pedig, ki képessége mellett elég hivatással s ügyszere-ttel is birjon s emellett elég idővel is rendelkezék arra, hogy ifjú gazdáknak a gyakorlatba való bevezetését oly lelkesmeretes pontossággal s alaposággal eszközölje, milyennel azt a cél fontosságához mérve eszközölni kell, még ritkábbn, sőt még a mezői gazdaság terén előre haladottabb országokban is csak elvétve lehet találni, ennél fogva: a kolozs monostori intézetnél szükségesnek mutatkozott az ifjaknak a gyakorlatba való bevezetését is, az intézetbe vinni be, — vagyis miután az, az ifjaknak elméleti oktatásával kapcsolatban történik, — a gyakorlatba való bevezetést az elméleti oktatással az intézetben hozni oly szoros, oly benső összeköttetésbe, a mily benső a mily szoros összeköttetésben a gyakorlatot a tudománnyal külön az életben hozni kell a gazdáknak, ha fáradságos munkájának, szorgalmának mellől, megfelelő jutalmat akarja látni. E célból, a gyakorlatnak az elmélettel való összeköttetését tekintve, minden gyakorlati foglalkozásnál oly módon fog törekedni az intézet az egyes miveletek eljára, fontosságára, eredményeire s az egyes miveletek, s egyes gazdasági ágak között levő összefüggésre odatalással a gyakorlati közfogásokban való jártasság s ügyesség el-sajátítása mellett, ez által az ifjak gondolkodására is ébresztve, egyszerűsítom az elmélet, a tudomány hasznának beismérésére is vezetessenek; — míg másrészt viszont feladatunk fogja tekinteni az intézet, az elméletnek a gyakorlattal való lehető legbensőbb összeköttetése céljából, még az alap s kisegítő tudományoknak is a legszorosab kapcsolatban, összefüggésben s folytonos odatalással a gyakorlatba való előadása által vezetni az ifjakat azon meggyőződésre; miszerint csupán az alapos szak-
ismeret azon egyedüli eszköz, mely a gazda munkásságát még mostohább viszonyok között s még a legeszkélyebb eszközökkel is üdvös eredményre, tartás sikerre képes vezetni.

S valóban a tapasztalat azt mutatja, hogy azon biztoságnak, azon szilárdságnak, mellyel üzletükben a külföldi gazdák eljárnak, föltényezőjüket alapját a tudományos szakismeret képezi, é s képe-sítve a gazdát egyszerűsíti, a természettörvények ismerete alapján, gyakorlati munkálkodásának, mindenütt az előforduló talaj é s égalji viszonyokhoz való alkalmazására; másrészt viszont a nemzet-gazdasági ismeretek alapján, a birtokán folytatandó

gazdálkodásra befolyással levő viszonyok é s körülmények felismerésére s azoknak az üzletvitelnél kellő mérvbeni méltánylására, vagyis egyszerűsítom a haszonnal való gazdálkodásra, a mi tulajdonképen végcélja minden üzletnek s így a mezői gazdasági üzletnek is.

Hogy különben a szakképzés elterjedésének messze kiható jelentősége, fontossága, haszna, szükségé, már e bércezes hazában is meggyőződéssé vált a gazdák közönségénél, mutatja egyrésztől az, miszerint épen az országos erdélyi gazdasági egye-sület, — melynek a mezői gazdasági téren már más irányban oly szép eredmények jelöltek köz-hasznú munkálkodását, — tette meg az első lépéseket egy gazdasági tanintézet sürgős felállítására végett Erdély részére, de mutatja e meggyőződést az intézetbe felvétel végett már ez első évben jelenkező ifjak szép száma is, minek folytán az in-tézet már ez évben 28 növendék részvétele mellett fog kezdeni nehez de nemes feladatához, melynek azonban csak az esetben leend képes eleget tenni, ha egyrésztől céljainak megfelelő anyagi segélyben részesülend, másrésztől viszont ha mindazok, kik az intézetbe szorosabb viszony által leendnek... csatlolva, egész odaadással fogják felkarolni bi-
vatásukat.

Midőn az állam részéről nyújtandó anyagi segélyt illetőleg, tekintve az ügynök országos fon-tosságát azon édes hitben vagyok, miszerint a ma-gas kormány az intézetet céljának elérésében egész bökénység nélkül fogja gyámolítani; s más részről fel-jogosítva érzem magamat a t. Gyűléseztet teljes-ben biztosítani aziránt, miszerint az intézet tanári kara egész erejéből igyekeznék fog lelkesmeretesen megfelelni nehez feladatának, egyszerűsítom egész benső bizalommal hiszem kifejezhetni abbéli re-ményemet is, miszerint az intézeti ifjuság is annál inkább törekedni fog az intézet nehez fela-datának megoldásánál elsősegíteni, miután ebbeli törekvések saját érdekekkel is a legszervesbb ka-pcsolatban van.

S így midőn teljes reménnyel a jövőben, — az intézetet a t. gyűléseztet s Erdély gazdák közö-nségének hazafias pártfogásába ajánlanám s az ég áldását kérném törekvéseinkre, még csak azon egy, minden ily hazafias ünnepélynél, minden igaz magyar kebelben a baba felvirágoztatásának s boldog-ságának bő obajításával együtt nyilvánuló érzetnek kívánok kifejezését adni „az isten sokáig éltesse Felséges Urunkat a magyar királyt, s felséges hit-vesét, é s segélye nemzeti kormányunkat hazafias törekvéseiben.

Az éjelenk Jezúgása után, mik a sző-nökötök keltették, br. Huszár Sándor k. biz-tos köszönetet mondott a megjelenteknek, be-zártá megnyitási ünnepélyt, melynek folyta-tását a „Biasini-Hotel”-ben, d. u. kettő-kor tartott díszbezd képezte.

Mintegy száz személyből álló, váloga-tott társaság foglalt a terem két asztalánál helyet. A terem egyik szögletében Pongrácz bandája húzta, a jókedv csakhamar megjött, s megereszté a toaszok zsilipjeit. Az első köszöntést báró Huszár Sándor a királyra mondá. Utána Galgóczy Károly Gorove Ist-vánra, mint gazdasági miniszterre, Finaly Hen-rik gr. Péchy kir. biztosra, dr. Szabó József az intézet tanáira, Kodolányi Antal b. Hu-szár Sándor kormánybiztosra, az erdélyi gaz-dasági egyet alelnökére, id. Hintz György a megnyitott intézet tanáira, idős Groisz Gusztáv gr. Mikó Imrére, Kodolányi Antal Kolozsvár városára, Filep Samu, Ko-lozsvár polgármestere a megnyitott intézetre, Galgóczy Károly Filep Samura, dr. Encz Géza a gazdasági intézet tanára dr. Szabó Józsefre, dr. Szabó József az intézet tanáira-ra, Szabó Samu az intézet növendékeire, dr. Csávási G. a helybeli sajtóra, Pataky Sán-dor Hideghéthy Antalra, ki az intézet léte-sítése körül buzgólkodott, Finaly Henrik Ko-dolányi Antalra, br. Jósika Lajos az intézet elöljáróira köszöntött.

Fél öt felé járt az óra, midőn a vig társaság asztalt bonta a közös kívánsággal, hogy a megnyitott intézet Erdély javára mi-nél előbb, minél tovább s minél több ha-szonnal virágozzék!

Pesti levelek.

II.

1869. nov. 13. án.

A dalmát felkelés nem szűnt meg s a vér-bíróági működés apropójára a budai népszínház-ban Humbug director, azaz: Molnár „A z a k a s z-tott ember” című szomorujátékot elővette. A régi, talán épen a husz éves repertoírból. A pesti nemzeti színpadon tegnap került színe poli-tikai életünk jelenben mozgó törpe alakjainak nagy történeti képe: Fráter György, a kiegyezke-dések mestere, a háromszoros, négyszeres ámtig-tások kárdeinálisa. Szász Károly száz aranyért a wallensteinai hatalmas alakból, egy ostoba frátert teremtett. A szaggatott é s zavaros meneti darab oly silány, mintha „Esti Lapba” irt vezércikk volna. Egyházas elnyűt nyelve oly alanti, hogy nem is a földön, hanem a vízvezeteki csatorná-kban jár. A legtragikusabb helyeket kopott eset-

lenségeirt, p. o. van-e fiad barát, kinevette a kö-zönség. Megvált mit szól róla holnap a „Pesti Napló”, melynek szerkesztője b. Kemény Zsig-mond a védvámvonalat képviseli. Érttem, Deák é s testőrei igyekeznek érte megakadályozni minden jobboldali lap keletkezését, nehogy a „P. Napló” tanulatlan iparosainak é s gyöngye minőségű ké-z-műveinek a Ceengeriek szabadversenye élet s for-galom helyett halált é s örök nyugalmat hozzon. A gyöngye mesteremberekről jutnak eszembe képví-selőink, kik értekezletükről küldöttséget menesz-tettek az illető miniszterhez a telekkönyvezési munkálatok sürgetése végett. Curiosum, hogy egy beszélt is közülük. Ezen egy: gr. Wass Samu, a bank é s crisis kérdésehez szölvá emlékeztetett, hogy az első pénz vasból készült, hogy a schwéd vaspénz aprópénz lévén, azok számára szölt, kik úgy állnak a tőzsérekhöz, mint krajczár a kettős aranyhoz, mert Was az iparosok érdeké-ben indítványozott. A bankkérdés é s Horn annyira össze vannak forrva, mint atya é s gyermeke. A kormány néki szözhetheti ezen siró rivó gyermek szöletését. A napokban egy pápai küldöttség aranytollat nyujt át a hírlapíró Hornnak, ki épen az agio ellen s jegybank mellett működve, az a-rany ellen irt.

Az arany é s réztollak mind fellázadtak a hírlapbéllyeg ellen. Ezen nemcsak a lapokon, de mivelődési arezképünkön is fekete foltot az abból jövő 80—100 ezer frt. jövedelemre szorultságával az államnak védeni nem lehet. S ki ezt tenni merné, indítványozhatná: hogy alakítsák a népis-kolákat birkaakkokká, mivel ezek gyapjából több haszna lesz az államnak, mint az írástudók már is alkalmatlan szaporodásából.

Ő felsége a császár-király megérkezett Je-ruzsálembe, s nem tudom, mint királyi, vagy mint vendége vonult be, mert ezt a „P. Napló” sem oldotta meg. Csodálom, hogy annyi uralkodó mer a Vörösteugere utazni, mikor ott a szolgaságból menekülni akaró népet üldözve Pharaó mily omi-nosus véget ért. Talán eszöbbe jut ez é s vissza-terve több jóakarattal lesznek önmagok iránt.

Kik Európa diszleteivel ünnepelek Sueznél, Európáról elmondhatják az alkirálynak: jó gyer-mek, mikor alszik. S Európa most alszik csende-sen, csak Párisban füstölög, jelezve, hogy forr a világ közepe.

Spanyolországban is éjféli csend van. Éjféli a kísértetek s a királyválasztás órája. A köztársa-ságiak leveretésének véres drámájához a nép tap-sol, csak a golyó fűtyöl. A hívőket legyőzték, lemészárolták, de a hitet nem öli meg a löpor s az olom. A kinyilatkoztatás könyvét magára dobták, s azt gondolták az Istent magát égették meg. A szent könyv papírja hamvá lett, de azon még nem fogott a tűz, csak megtisztította azt. A füstben fészállozt az ég felé s felbő lett belőle, mely fényes nappal is borussá teszi a monarchák egét s megzavarja holdvilágos örömet. Felbő, ter-bes felbő lett belőle, mely, ha még egyszer, s ta-lán nem sokára va-ahol ériatni fogja a földet, megdöröndölend az ég, reszketni fog sarkában a vi-lág, s a legmagasabb helyekre sujtand a vil-lám; migle a utolsó itéletet ülne a szabadság.

Csitt!

A harcztérről.

Kolozsvár, nov. 16.

□ A felkelés színhelyén működő hadcsapataink köréből újabbban érkezett hírek megerősítik azon tényt, hogy a Zuppa-vidék meghódolt, amennyiben a felkelő-csapatok ott részint szétszórattak, részint montenegrói területre nyomattak. Egy távsürgöny ugyan azt állítja, hogy a montenegróiak megszáll-ták batárainkat, s részben megakadályozták a fel-keleket a batár átlépésében, de mi e hírek kevés jelentőséget tulajdonítunk. Sőt valószínű, hogy a Zuppából kisorsított felkelők megkerülték a csapa-tokat s a Crivoscie vidéken foglaltak állást. Olva-sóink tájékoztatása végett megemlítjük, hogy a felkelés színhelye, a cattarói kerület a földrajzi helyzet által két részre van osztva. A déli részt a Zuppa-vidék képezi, hol Budua, Stanjevic, Kosmac, S. Giorgio, Spiridione é s más kisebb erődök fe-küsznek, míg az északi részt a Crivoscie-vidék ké-pezi. Itt fekszik Risanó városa, s az annyiszor emlegetett Dragalj é s Cervice erődök. Cattaró városa e két vidék között, tehát a központban fe-kszik. A Zuppa-vidék tehát meghódolt volna. Ez tulajdonképen csak annyit tesz, hogy e vidéken megtörtetett a fegyver ellenállás, mert azért ott a nyugalom koránisincs helyreállítva, s a haderő tetemes részének tovább is megszállva kell tartania e vidéket. Természetes tehát, hogy a Crivos-cie vidék ellen csak a haderő egy része indulhat. E vidéken nagy földadat vár a katonaságra. Risa-no, Dragalj é s Cervice kivételével itt minden pont a felkelők kezében van. A talaj itt sokkal sziklásabb s hozzáférhetlenebb mint a Zuppa-vidék, s azért a felkelők kezében van. A talaj itt sokkal sziklásabb s hozzáférhetlenebb mint a Zup-pa-vidéken, s azért a felkelők leverésére nagyobb haderő lesz szükséges. A hadműveletek e vidéken már közelebb meg fognak kezdődni, s a Dormus-dandár Buduából sietősen Risanoba indított, mely-nek környékén az utóbbi napok alatt merészen

kezdenek fölépni a felkelők. Így megtámadták és kirabolták a Risanótól alig félórnyira fekvő Sterp községet, daczára annak, hogy Risanóban az egész 44-dik serezsor fekszik. Ha tehát a Zupában teljesen helyreállított volna is a nyugalom, azért a felkelést koránsem lehet még csak felényire is elnyomottak tekinteni. Míg hátra van a földadattól nehezebb része; a Crivoscie-vidék megboldúsítása. E vidék ellen, mint főnebb mondjuk, már legközelebb megfogják indítani a hadműveletek.

Jelentettük múlt számunkban, hogy Jovanovic János risanói polgármester elfogott, mivel fegyvereket találtak nála. A rögönbírósági eljárás már megindítottatott ellene. A gráci „Tagespost“-ban azonban egy es. k. tiszt erősen felszólítja a kormányt, hogy kiméletesen járjon el a felkelők ellen, s szüntesse meg a boszporitit. E tiszt következőleg ír az elfogott polgármesterről: „Jovanovic János szardár és risanói polgármester egy meglepő szép és herculesi férfi alak, még soha sem állott konfliktusban a hatóságokkal. 1859. és 1866-ban ő organizálta a risanói nemzetőrséget, s mint annak parancsnoka minden alkalommal lelkes bajnoka volt császárnak, úgy Montenegró, mint más ellenségek ellen. Példáját őrmest követve az egész kerület fegyverfogható lakossága. Jovanovic nem vehette magára, hogy beszozlaltassa családjá legsebbe örökségét: drága fegyvereit. S ezért most akasztófán muljon ki? Az agyonlövés a cattarói kerületben legalább nem tekintik gyalázatos halálnemnek; a „lakasztást“ ellenben örök, kiengesztelhetetlen, kiörölhetetlen gyalázatos tartják itt. Tehát egyuttal meggyilkolni és megbecsteleníteni akarják e Jovanovic risanói polgármestert, ki azonkívül a Ferenz József rend lovagja? — Még meg említi, is hogy a legtöbb bécsi lap föl szólal a Dalmatiában uralgó katonai terrorizmus ellen. Akasztófák segélyével nem fogja lecsendesíteni a bécsi kormány a föllázadt dalmatákat. Elismerést érdemel azonban Wagner altábornagy rendele, melyben kiméletre szólítja föl a katonaságot. — A „Wanderer“ dalmatiai levelezője a következő részleteket közli az utóbbi hadműveletekről: A csapatok concentrált előnyomulása a Zupába november 3-án vette kezdetét. A cél mindenekelőtt Stanjevich erő visszafoglalása volt. Fischer ezredes dandára, mely az Erő nevű serezsorból, a 8 dik vadász-zászlóaljából s egy heggyütegből áll, Cattaróból délre vonult s két makacs összelitkezés után ugyanazon nap este Sutvarához ért. A felkelők, mint szokásosan, a sivisi magaslatokra vonultak, hogy onnét kőtümegeket hengerítsenek a katonaságra. A Dolmus-dandár, mely a Maroic és főherceg Ferenz-Károly serezsorból s a 9 ik vadász-zászlóaljából áll, Cattaróban hajóraült, s a trostie kikötőben szállt ki. A dandár intét minden ellenállás nélkül Poberdie felé vonult. Itt t. i. síkság van, s a felkelők, ha lehet, csak a heggyek közt bocsátkoznak küzdelembe. A Schönfeld-dandár végre, mely a Wimpfen és Albrecht nevű serezsorból s két vadász-zászlóaljából áll, Cattaróból hajón Tersteráig szállított. Itt a dandár kiszált, hogy Sutvara és SanGiorgio mellett a többi csapatokkal egyesülhessen. Múlt szerdán több apróbb összelitkezés történt. Katonai körökben azt állítják, hogy a működő hadsereg mintegy 25 ezer emberből áll eddigé. Eddig a levelező. Azóta tudjuk már, hogy e három dandár megoldotta földadatát. A hadműveletek a Zupában épen egy egész hétig tartottak. A felkelők kiszorítottak e vidékről, s a katonaság elfoglalt minden erősebb pontot. A stratégiailag oly fontos Stanjevich erődt azonban, mely Montenegró határszélén fekszik, a felkelők légherőpitették.

Belpolitikai szemle.

© Hogy Lónyay ur harmadfélévi pénzügyi gazdálkodása s parlamentarizmusának az országot financialis tekintetben, hová sodorták, kellő felvilágosítást merithet effől bárki a nagy görög tüzzel előadott exposékról a képviselőház nov. 13-diki ülésében tett jelentésből. Évek óta sürgeti a független közvélemény egy országos főszámvizsgáló felállítását, mely elkerülhetlen a finansziális gazdálkodás ellenőrzésére; Lónyay ur azonban semmiféle feladattal nem ért megelégedés, mert az ő fájából faragott minisztereknek nagyon kényelmetlen az ellenőrzés. Soba jobb hasznát nem vette az országgyűlési többség által tüzelt elnöklettel szándékos elmulasztásának mint most midőn humbugos exposéinak bírálatára került volna a sor. Horn Ede, a kitűnő financier a legmerészebb szemfényvesztés játéka alá reduálta a jobboldal servilisebb része által joggal üdvözölt előterjesztéseket. A képviselőház által kiküldött pénzügyi bizottság is meggyőződött — mint annak idején a jobboldali „P. Lloyd“ jelenté — az egész léha munkálat hasznavehetlenségéről. A párt érdek azonban nem engedé a finanszi miniszter ilyeszeri prostitálását a bizottsági többség tehát hogy a Lónyay-exposé a comprimisiótól s a bizottság az előterjesztések helyeslése által magára vonatkozó blamagétól ment maradhasson, Kautz Gynla előadó által olyszertű jelentést tett, hogy az elébe terjesztett 1868 zárszámla számtételeinek átvizsgálása, az utánszámítás, a budget vel való összehasonlítása stb. szakfőriaikat igényel és nem is tartozhatik a pénzügyi bizottság feladatához. Azért

a zárszámla tárgyalásába nem bocsátkozik, hanem azt a fellálatandó számvizsgálóknak ohajja fentartatni. Ezek szerint, ha Lónyay urnak a főszámvizsgáló felállításával még tíz évig méltóztatik késedelmeskedni, a finanszi miniszterium még tíz évig élvezi az ellenőrzés nélküli gazdálkodás kényelmét, s disponálhat kényelmesen a nép filléreiből kivetelt csaknem 200 millióra jutó évi adó felett. Így magyarázza és magyaráztatja az Andrásy miniszterium a parlamentarizmus kormány felelőségét.

Az 1870-re megajánlandó ujonczjutalékról szóló törvényjavaslatot ismerik már lapunk olvasói. E javaslat a képviselőház nov. 13-diki ülésében került tárgyalás alá. A központi bizottság lényegtelen módosítással elfogadásra ajánlja a törvényjavaslatot. A ház kilenczedik osztálya a törvényértelmében „a magyar hadseregek“ kifejezést „magyar hadsereg“-gé kívánja módosítani. A kilenczedik osztály álláspontja meglepő küzdöttek a balközép szónokai: b. Simonyi Lajos, Nyáry Pál, Tisza Kálmán, kinyilatkoztatván hogy pártjok hozzájárul ugyan a betervezett törvényjavaslathoz, de nehogy a törvényhozás vaktában szavazza meg az ujonczokat, szeretné, ha a miniszterium minden ily törvényjavaslat betervezésénél a hadsereg valódi létszámáról is kimutatást terjesztene elő. Továbbá biztosra ohajtán látni, hogy minden katonára, ki három évet kitöltött a sorhadban, csakugyan áthelyeztetik a tartalékba vagy honvédségbe. — Az szélsőbal kijelenté, hogy nem ad katonát; a jobboldal ad feltétlenül, még úgy is, ha honvédelmi miniszteriumnak továbbra is méltóztatik a törvényes „magyar hadsereg“-et hazafiságból ignorálni. Az itt jelzett pártálláspontokból folyt hozszasvitában a jobboldal: Ernest Kelemen, Kerkápolyi Károly, államtitkár, Várady János, Eötvös József b., a szélsőbalról Csánady Sándor, Irányr Dániel, Németh Albert, Schwartz Gyula, Csiki Sándor és Patay István, Mátyus Uzor, Madarász József vettek részt. A kérdést a képviselőház 15-iki ülésben szavazta dönté el, a többség elfogadta a törvényjavaslatot.

— Az új belügyminiszter Rajner Pál ur siet elődje mulasztásait helyreállítani, s szorgalmasan meg kezdte az egybehívott enquétát vel a **megyei és községi kérdés** tárgyalását. Az enquété mindenekelőtt a községi rendezést fogta tanácskozássá alá, s a miniszter elnökléte attól f. hó 11, délutáni 4 től esti 10-ig tartá második értekezletét. Ennek végeredménye az lett, hogy a részletes vita alapjául az itt következő rendszeres és öt fejezetre osztott kérdéseket fogadák el az értekezlet, az első fejezetben foglalt kérdések megvitatását a legközelebbi ülésre tűzték ki. A kitűzött kérdések a következők: I. A községi rend tárgyalása. I. A község. Mit értünk község alatt. Mily intézkedést tartalmazzon a községi rend a község területét illetőleg. Több helységnek egy községgé egyesítése permissiv legyen-e vagy imperativ. Miként szabályoztassanak az egyesült helységek viszonyai a községi irányában. Kik értendők a községi tagok, községi lakosok és idegenek alatt. Az állam polgárság (honpolgárság) és a községi illetőség iránti szabványok itt alapításának e meg, vagy egy külön törvény által. Az anyakönyvek vezetése a községi előjárókra bízassék-e.

II. A község képviselője és előjárósága.

Ki intézi a község ügyeit. Mennyi legyen a képviselő és póttagok száma. Kinek adassék törvény szerinti képviselői jog. Kikből álljon a községi előjáróság. Nem lehetne-e községeket arra kötelezni, hogy előjáróikat azok sorából válasszák, a kik a békebírákra nézre törvényileg meg határozandó qualificatiókkal bírnak. Mi legyen a választók qualificatiója és a választás módja. Mily időre történik a választás. Miként töltenek be az időközben megtörtént állomások. Az előjárók tesznek-e esküt vagy fogadalmat. Az előjárók kapnak-e fizetést, és ki szabja meg azt. Mily esetekben van helye a hivatal vesztés, és felfüggesztés kimondásának.

III. A község hatásköre.

Mily tárgyakra terjed ki a község önkormányzati hatásköre. Mily hatáskör illeti meg a községeket általánvén az országos kormányzatban. Mily tekintetből lehessen valamely községet önálló törvényhatóság jogával felruházni. Ki határozza meg a képviselő testület ülésének idejét. Miként történjék ezen ülésre a meghívás. Ki az ülés elnöke és mi annak tisztje. Milyen határozatképes a gyűlés. Miképp történik a szavazás. Kit kell a tanácskozással kizárni. Nyilvánosak legyenek-e az ülések és mely esetben nem. Vezetendő-e jegyzőkönyv, és az miképp hitelesítendő. Legyen-e az előjáró mellett tanács, és ha igen, mily tárgyakat intézhessen el az előjáró önállóság, és melyeket a tanácsal egyetértve.

IV. Háztartás. Milyen szabványok állapítandók meg a községi háztartásra vonatkozólag jelsül. A községi törzsvagyon kezelése, hasznosítása a tökepenzek elhelyezése. Az évi költségvetés készítése megállapítása. Az évi zárszámadás tétele és megvizsgálása. Az egyesült községek jóvelmeinek kezelése. A községi adókövetés és beszedés kulcsa és módja stb. Egyébb községi terhek, kivételek, és szolgálmányok. Kölesönös felvétel és birtok eladás iránt.

V. Felügyelet. Miként és milyen irány-

ban gyakorolja a kormány felügyeleti jogát a községek felett. Tartozik-e a község némely határozatait foganatosítás előtt felsőbb jóváhagyás alá bocsátani, s ha igen mely esetekben. Milyen legyen a felfolyamodási rendje. Melyek a semmisségi esetek. Mik legyenek a megyék jogai a községek irányában, ha azok az önkormányzatra nem képesek vagy pedig a megye közigazgatási teendőit hanyagol, vagy épen nem teljesítik. Mily fegyelmi eljárás állapítsák meg a képviselők előjárókra nézre. Miképp oszlatható fel a képviselőtestület.

Erdélyi közélet.

© A kolozsvári kereskedelmi és iparkamra a törvényszékek rendezése ügyében a következő feliratot intézte az igazságügyminiszterhez: 131 sz. 1869. Főméltóságú Minister ur! A kereskedelmi és iparkamarák törvényben gyökerező egyik szép feladata: a kereskedelmi és iparviszonyok fejlődésére célzó intézkedésekre nézve a miniszterium elé javaslatokat terjesztetni.

E jogot s e kötelességet teljesítjük ez alkalommal is, midőn a főmélt. Minister ur atyai figyelmét a következőkre felkérni bátorodunk.

Minden ország kereskedelmi és iparos fejlődésének egyik nevezetes alapját a hitel képezi. Ennek hiányát különösen a gyors közlekedés mai korszakában, a mikor az országok, sőt mondhatni világrészek egymással közvetlen kölcsönös forgalmi összeköttetésben állanak — semmi, a legnagyobb halomra gyűjtött kincsek sem pótolhatják.

A mi kereskedelmünk és iparunk ohajtott fejlődésének alapját annyival inkább képezi a hitel, mert általában nem dicsekedhetünk összehalmozott forgalmi többséggel, s hogy a mulasztásokat pótolhassuk, minden erőnkkel meg kell készereznünk.

Ámde sajnosan tapasztaljuk, hogy nálunk a hitel nem áll azon szilárd lábán, a mi azt ohajtanunk kell. Ennek következtében a tökepenzek kölcsönös viszonyainak, részint új iskolákat létesített, részint a meglevőket jobb karba helyezte. Azonban mindaz, mit egyháznak az említett érdekében tett, még távolról sem elegendő. Gyermekünk számai az oktatás áldásában már csak azért se részesülhetnek, mert elegendő jól felszerelt iskolával és elégséges tanerővel nem rendelkezünk. E körülmény arra indít minket, szeretett hitsorsosaink! hogy fűthívjuk alkotókészségüket azon intézetek megalapítására és megszilárdítására, melyekben szívetek szerelmének, lelketek gondjának első tárgyai, gyermekeitek, az élet legfőbb jótéményét, a tudomány világosságát merítik.

Ti, szeretett hitsorsosok mint Jézus követői, mindnyájan az igazság, szabadság és szeretet országának megalapítására törekedtek: hozzatok áldozatot gyermekeitek nevelésére, és keresztényitök rekrutáljátok el. Ti futtok, fáradoztok, arczatokról gyakran szakad a veríték, homlokotokra barázdákat vés a gond, hogy gyermekeiteket egykor jólét ölen láthassátok: legyen gondotok mindennek előtt gyermekeitek nevelésére, és a legnagyobb kincsöt biztosítottátok nekik örökségül. Ti hazafiak vagytok, virágoztok ohajjátok a földet, mely hazátok, boldognak a nemzetesáldot, melyhez tartoztok: állítsatok iskolákat gyermekeitek számára, és biztos reménnyel tekintettek a haza jövőjére.

Áldozatra hívunk fel titeket annyival inkább mert ha önként nem teszitek, kényszerítve is áldoznotok kellend. Ugyanis az 1868. XXXVIII dik, alkotmányos uton hozott és így minden honpolgárt feltétlenül kötelező törvényczikk 1. §. szerint minden gyermeknek élete 7-dik évétől kezdve a 12 ig, sőt az ismétlési tanfolyammal egész a 15-dik év betöltéséig, oktatásban kell részesülnie: és pedig fizetési és leánygyermeknek egymástól lehetőleg elkülönítve (29. §.); kellőleg tágas, egészséges tantermekben (27. §.); elegendő számú tanítók vezetésével (34. §.). Azonban népiszkoláinknak sem száma, sem felszereltsége, sem a bennük alkalmazott tanerők mennyisége nem üti a törvény által felállított mértéket, még csak megközelítőleg sem. A nevezett törvényczikk 15 és 23. §. szerint pedig, ha valamely községben a vallásfelekezeti akarattal vagy képességgel nem bírnának a törvény által megkívánt számú és minőségű iskolák felállítására — a községnek kötelessége, a hiányos felekezeti iskolákat megszüntetve, községi iskolákat állítani és tartani fenn, még pedig a községi tagokra e végre különösen kirott adóból; és az így felállított iskolákban a gyermekek még tandíj fizetésére is köteleztetni fognak. Azért akarva nem akarva, áldoznotok kell. És itéljétek meg magatokat, melyik nagyobb áldozat: meglevő iskolákat — melyeknek nagyobb részében tandíj fizetés sincs — a törvénytábla számára emelni, azok hiányait kipótolni, vagy egészen új iskolákat állítani hatósági kényszerítés útján, és az így felállított iskolákban még folyton tandíjt is fizetni? Gondoljátok meg még, hogy iskoláink őseinktől ránk szállott örökségek, melyeket megtartani és utódainkra átörökíteni kötelességünk; gondoljátok meg, hogy csak akkor leszünk biztosra a felől hogy gyermekeink a protestantizmus szellemében: az igazság, szabadság és szeretet szellemében fognak neveltetni, ha iskoláinkat magunk tartjuk fenn; csak arra lehetvén valódi befolyást gyakorolni, a mi kizárólagos sajátunk.

Reméljük is, szeretett hitsorsosok, hogy mint

Am a törvény meg van, de sajnosan nélkül lözzük alkalmazását, sajnosabban tapasztaljuk, hogy életbeléptetésének bizonytalan idejénél fogva a jelen törvénykezést az ideiglenesség, az átmenet tétozvársában hagyta, s még a főbb törvényszékek szervezése megtörtént, az első bíróságok, fejtük fellett a dómoklesi karddal, napoként mind ohajtottabbá teszik az ügy végleges elintézését.

Hogy e t. cz. teljes életbeléptetésé addig, míg az ország polit. felosztásának célszerűbb szabályozásával az egyes tvszékek illetőségi járásait pontosan és célirányosan kikerekíteni lehetséges lesz, számos, csaknem legyőzhetetlen akadályokba ütközik, azt tudjuk és értjük. Mint mindenben, úgy ez ügyben is vannak kivételek, és itt oly kivételek, a melyeket a megoldandó kérdés megoldásában az ügy előnyére lehet felhasználni.

Ily kivételek azok a nagyobb városok, melyek nem egyes megyék, hanem mondhatni egész országrészek központjai, és a mi még nevezetesebb, különösen a kereskedés és ipar emporiumai. Az ily városok már népességi arányuknál fogva, és azért mivel onkölül is rendes gyűllyhelyei egész vidékek lakosságának, a törvényszékek elhelyezésénél kérdés alá nem jöhetnek, bárhol tűne is ki a polit. felosztás; és épen ezért az a véleményünk, hogy az ily városokban, melyek mint a legnevezetesebb kereskedelmi és iparvállalatok, a létező pénzintézetek és általában az összes forgalom központjai, bármily polit. felosztás mellett okvetlenül tvszékek székhelyei is kell hogy legyenek, a törvényszékeket rögön és a polit. felosztás rendezését be nem várva fellebbeznie állítani.

Kétséget nem szenved, hogy ily rendszabály által épen csak a kereskedői hitel szilárdítása lenne elérve; de jótékonyan hatna nem csak az összes forgalomra, hanem magára a törvénykezés szervezésének siettetésére is, mert mi hathatna jobban egy intézmény terjedésére, mint az, ha jótékony hatását a gyakorlatban látni és érezni lehet?

Ebből kiindulva bátorodunk kérni Nmltgodat, mint a kiról meg vagyunk győződve, hogy a köz-

hasát szívén hordozza, kegyeskedjek ez érdekeket felkarolva, magas befolyásával arra hatni, hogy a fennebb följelített módon, az első folyamodásu bíróságok, legalább a kétség alá nem jöhető nagyobb városokban mielőbb felállítsanak, és ezáltal legalább részben emelkedhessék hazánk azon polgárisult országok színvonalára, a hol a gyors és fontos igazság szolgáltatás aegise alatt a hitel szilárd alapot nyervén, a kereskedés és ipar minden ágai oly szép, és irigylésünket oly sokszor keltő virágzásnak örvendenek. A kereskedelmi és iparkamra. Kolozsvárt, 1869 október 26 án.

© Tanügy A kolozsvári ev. ref. egyházközség képviselő testülete a népiszkolák ügyében a következő felhívást intézte közlekedőből Kolozsvár ev. ref. hitfelekezeti lakóssaihoz: Egyesek és népek legdrágább kincse: a tudomány világossága. A tudomány juttat el azon magas méltóság ismeretére, mely a föld minden teremtménye fölött kiválólag az embernek adatott; és az által megadott önmagunkat és másokat becsülni, emberfársaink szabadságát tisztelgetben tartani, egymás közt békében, szeretetben élni. Tudomány az anyagi jólét előteremtője: neki köszönhetők mindazon találmányok és intézmények, melyek idünként az iparnak, gazdaságnak, kereskedésnek és ezek által az ember anyagi jólétének hatalmas lendületet adtak. A tudomány vezet minket Istenhez és közt hozzá elválaszthatatlanul, hogy Őbenne a változások közt a változhatatlant, az élet küzdelmei közt az erő, segedelem, megnyugvás és vigasz forrását feltaláljuk. Tudomány nélkül szabadság, béke, jólét még csak nem is képzelhető; „tudomány nélkül elvész a nép.“

A tudomány áldott gyümölcseinek előhozására az első munka, a magvetés: népiszkolák létesítése. Ez igazság felől meggyőződésében kolozsvári ev. ref. egyháznak daczára egy templom építésére szültségelt költségeinek és daczára a közelebbi évek nehéz viszonyainak, részint új iskolákat létesített, részint a meglevőket jobb karba helyezte. Azonban mindaz, mit egyháznak az említett érdekében tett, még távolról sem elegendő. Gyermekünk számai az oktatás áldásában már csak azért se részesülhetnek, mert elegendő jól felszerelt iskolával és elégséges tanerővel nem rendelkezünk. E körülmény arra indít minket, szeretett hitsorsosaink! hogy fűthívjuk alkotókészségüket azon intézetek megalapítására és megszilárdítására, melyekben szívetek szerelmének, lelketek gondjának első tárgyai, gyermekeitek, az élet legfőbb jótéményét, a tudomány világosságát merítik.

Ti, szeretett hitsorsosok mint Jézus követői, mindnyájan az igazság, szabadság és szeretet országának megalapítására törekedtek: hozzatok áldozatot gyermekeitek nevelésére, és keresztényitök rekrutáljátok el. Ti futtok, fáradoztok, arczatokról gyakran szakad a veríték, homlokotokra barázdákat vés a gond, hogy gyermekeiteket egykor jólét ölen láthassátok: legyen gondotok mindennek előtt gyermekeitek nevelésére, és a legnagyobb kincsöt biztosítottátok nekik örökségül. Ti hazafiak vagytok, virágoztok ohajjátok a földet, mely hazátok, boldognak a nemzetesáldot, melyhez tartoztok: állítsatok iskolákat gyermekeitek számára, és biztos reménnyel tekintettek a haza jövőjére.

Áldozatra hívunk fel titeket annyival inkább mert ha önként nem teszitek, kényszerítve is áldoznotok kellend. Ugyanis az 1868. XXXVIII dik, alkotmányos uton hozott és így minden honpolgárt feltétlenül kötelező törvényczikk 1. §. szerint minden gyermeknek élete 7-dik évétől kezdve a 12 ig, sőt az ismétlési tanfolyammal egész a 15-dik év betöltéséig, oktatásban kell részesülnie: és pedig fizetési és leánygyermeknek egymástól lehetőleg elkülönítve (29. §.); kellőleg tágas, egészséges tantermekben (27. §.); elegendő számú tanítók vezetésével (34. §.). Azonban népiszkoláinknak sem száma, sem felszereltsége, sem a bennük alkalmazott tanerők mennyisége nem üti a törvény által felállított mértéket, még csak megközelítőleg sem. A nevezett törvényczikk 15 és 23. §. szerint pedig, ha valamely községben a vallásfelekezeti akarattal vagy képességgel nem bírnának a törvény által megkívánt számú és minőségű iskolák felállítására — a községnek kötelessége, a hiányos felekezeti iskolákat megszüntetve, községi iskolákat állítani és tartani fenn, még pedig a községi tagokra e végre különösen kirott adóból; és az így felállított iskolákban a gyermekek még tandíj fizetésére is köteleztetni fognak. Azért akarva nem akarva, áldoznotok kell. És itéljétek meg magatokat, melyik nagyobb áldozat: meglevő iskolákat — melyeknek nagyobb részében tandíj fizetés sincs — a törvénytábla számára emelni, azok hiányait kipótolni, vagy egészen új iskolákat állítani hatósági kényszerítés útján, és az így felállított iskolákban még folyton tandíjt is fizetni? Gondoljátok meg még, hogy iskoláink őseinktől ránk szállott örökségek, melyeket megtartani és utódainkra átörökíteni kötelességünk; gondoljátok meg, hogy csak akkor leszünk biztosra a felől hogy gyermekeink a protestantizmus szellemében: az igazság, szabadság és szeretet szellemében fognak neveltetni, ha iskoláinkat magunk tartjuk fenn; csak arra lehetvén valódi befolyást gyakorolni, a mi kizárólagos sajátunk.

Reméljük is, szeretett hitsorsosok, hogy mint

